
Links: [kredietobservatorium](http://kredietobservatorium.be)

Executive summary

In het vierde kwartaal van 2015 heeft de kredietverlening aan niet-financiële ondernemingen door de ingezeten banken zich in België aanmerkelijk hersteld. Het jaar-op-jaar veranderingspercentage bedroeg eind december 2,3 %, tegen 1,3 % in september. Behalve – in beperkte mate – aan de overgang van het ESR 1995 op het ESR 2010, is deze verbetering voornamelijk toe te schrijven aan de groei van de kredieten op middellange en lange termijn. Het veranderingspercentage van de langlopende kredieten (meer dan vijf jaar) kwam uit op 3,6 % eind december, tegen 3,1 % op het einde van het voorgaande kwartaal, terwijl dat van de kredieten op middellange termijn (tussen één en vijf jaar) toenam tot 5 %, tegen 2,3 % in september. Dat van de kredietverlening op korte termijn (minder dan een jaar) herstelde zich, maar bleef negatief (-1,8 % eind december, tegen -2,7 % eind september 2015).

Deze stijging van de kredietgroei werd mede ondersteund door een daling van de rentetarieven. Niettegenstaande de relatieve stabilisering van de lange rentes op de kapitaalmarkten tijdens het vierde kwartaal van 2015, liep de lange rente die van toepassing is op de nieuwe bankkredieten verder terug ten opzichte van het voorgaande kwartaal, namelijk met 6 basispunten, tot 2,15 %. Ook de rente op middellange termijn daalde, met 44 basispunten, tot 1,61 %. In overeenstemming met de daling van de referentietarieven op de geldmarkt liepen ook de korte rentes terug, met respectievelijk 6 en 8 basispunten, al naargelang de leningen minder of meer dan € 1 miljoen beliepen, tot 1,77 en 1,55 %.

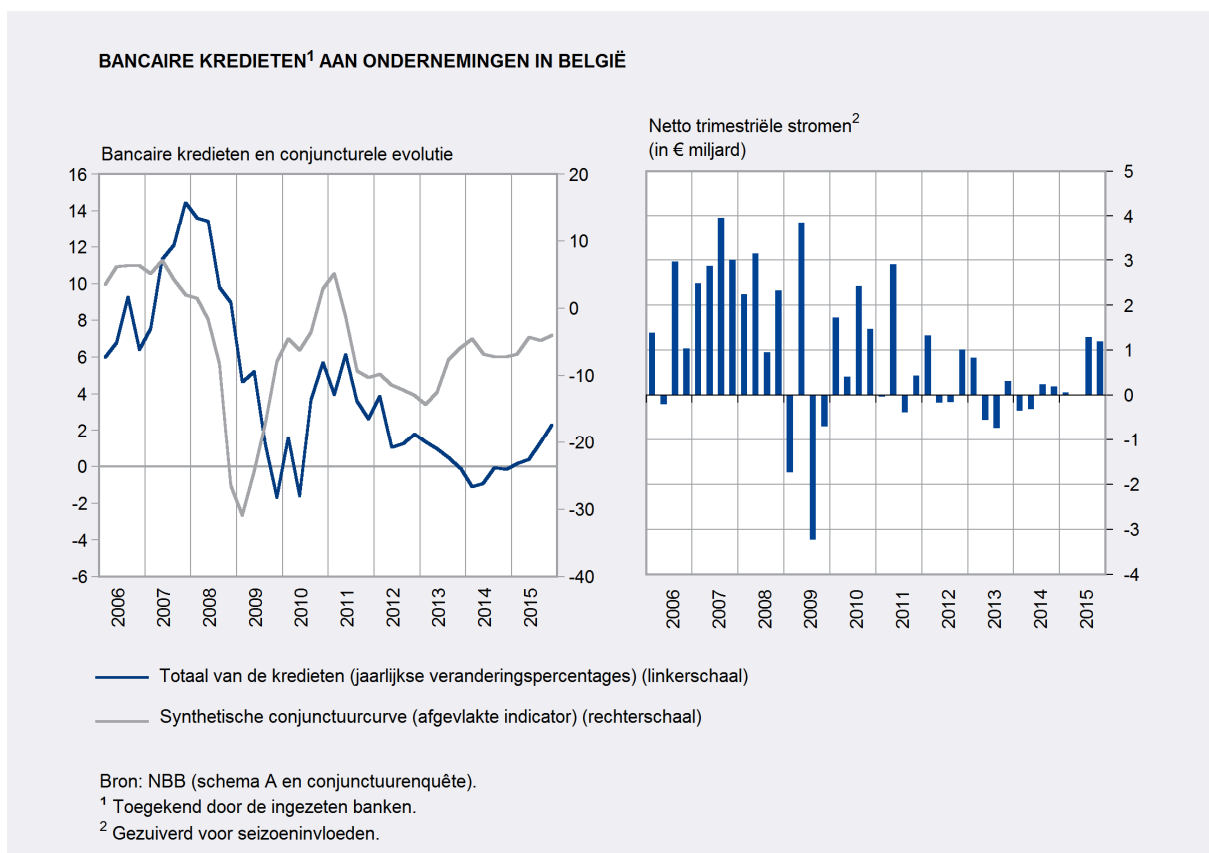
De krediettoename wordt vooral toegeschreven aan een toegenomen vraag. In het vierde kwartaal van 2015 maakten de vier grote Belgische banken melding van een stabilisering van hun kredietvoorwaarden voor niet-financiële ondernemingen. Ze verwezen ook naar de afgenomen risicoperceptie als gevolg van de verbeterde vooruitzichten inzake de economische bedrijvigheid, alsook de verhoging van de concurrentiedruk, hoofdzakelijk tussen bankinstellingen. Voorts maakten de banken opnieuw gewag van een stijging van de kredietvraag, die volgens hen zou toe te schrijven zijn aan de toename van de financieringsbehoeften. Daarentegen zou het beroep op alternatieve financiering een matigend effect hebben gehad op de kredietvraag. Voor het eerste kwartaal van 2016 gaan de banken uit van, enerzijds, een nieuwe versoepeling van hun kredietverleningscriteria en, anderzijds, een toenemende vraag naar leningen. De ondernemingen, van hun kant, beschouwden de algemene kredietvoorwaarden voor het zevende opeenvolgende kwartaal als gunstig.

In het eurogebied werd er een gelijkaardige evolutie waargenomen: het jaar-op-jaar veranderingspercentage van het bankkrediet aan ondernemingen in het vierde kwartaal van 2015 licht positief. Het beliep 0,2 %, tegen 0 % in het voorgaande kwartaal. Het kredietverloop blijft echter sterk verschillen tussen de lidstaten. De banken uit de monetaire unie maakten tijdens deze periode overigens gewag van een beperkte versoepeling van hun voorwaarden voor bedrijfskredieten en van een toename van de vraag naar krediet. Voor het eerste kwartaal van 2016 verwachten ze een verdere versoepeling van de kredietvoorwaarden en een stijging van de vraag naar krediet.

VERLOOP VAN DE KREDIETVERLENING AAN ONDERNEMINGEN IN HET VIERDE KWARTAAL VAN 2015

1. Kredietvolume

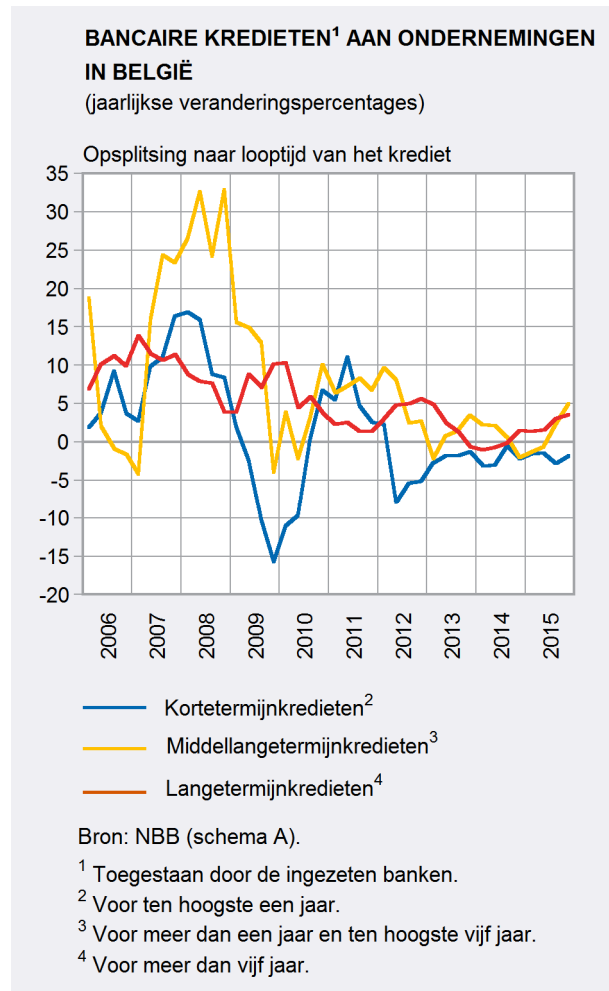
Het jaar-op-jaar veranderingspercentage van de kredietverlening door ingezeten banken aan Belgische ondernemingen is gedurende het vierde kwartaal van 2015¹ gestegen. Het bedroeg eind december 2015 2,3 %, tegen 1,3 % eind september. Parallel daarmee nam de seizoengezuiverde nettokredietstroom over de laatste vier kwartalen fors toe, tot € 2,5 miljard. Vooral tijdens het derde en vierde kwartaal van 2015 nam de toekenning van nieuwe kredieten sterk toe, zodat de seizoengezuiverde nettostromen respectievelijk €1,3 en 1,2 miljard beliepen.

Een uitsplitsing van de kredieten naar looptijd wijst op positieve ontwikkelingen. Het jaar-op-jaar groeitempo van de langlopende kredieten (met een looptijd van meer dan vijf jaar) is verder toegenomen, tot 3,6 % eind december, tegen 3,1 % op het einde van het voorgaande kwartaal. De jaar-op-jaar groei van de kredieten op middellange termijn (met een looptijd tussen één en vijf jaar)

¹ De gegevens met betrekking tot het verloop van de kredietverlening door ingezeten banken aan niet-financiële vennootschappen in België worden nu opgesteld volgens de methodologie van het ESR 2010. De invoering van nieuwe definities voor de sector van de financiële instellingen en voor die van de niet-financiële vennootschappen volgens deze nieuwe methodologie, de herclassificatie van institutionele eenheden in de overheidssector en in de financiële sector als gevolg van een aanbeveling van Eurostat, en de wijziging van het transmissieformaat van de reeksen in het kader van een nieuwe reglementering van de ECB, hebben geleid tot veranderingen in de kredietgegevens en tot een breuk in de gegevensreeks over de tussen november en december 2014 uitstaande bedragen.

trok eveneens aan en beliep 5 %, tegen 2,3 % eind september. Het volume van de kortlopende kredieten (met een looptijd van minder dan een jaar) bleef daarentegen afnemen. Hun groeitempo op jaarbasis was opnieuw negatief, hoewel het zich enigszins herstelde tot -1,8 % eind december, tegen -2,7 % eind september.

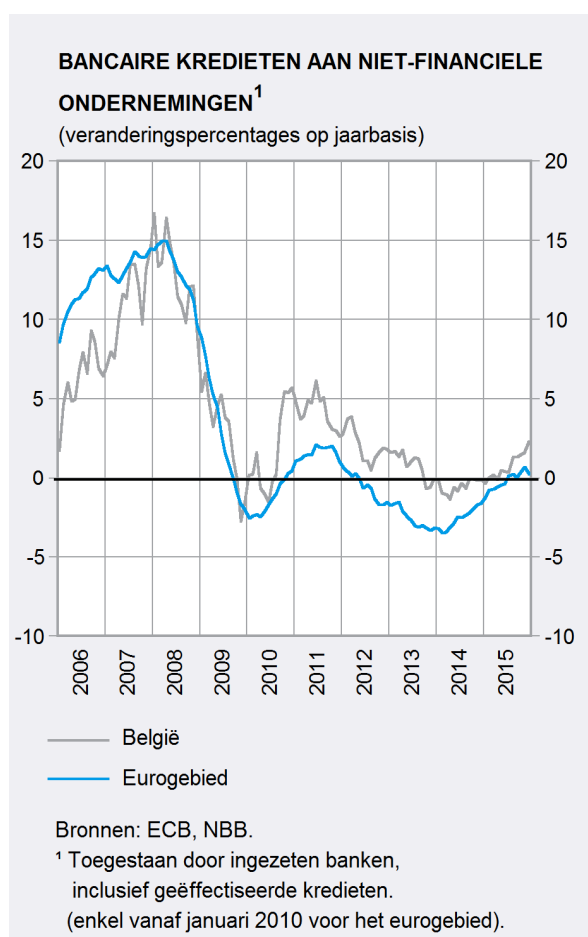
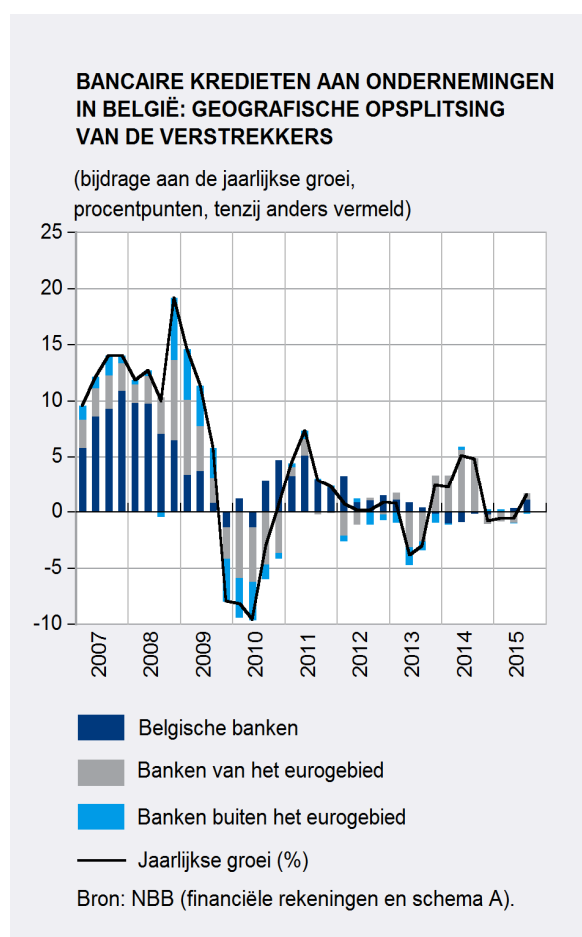
Voor hun financiering kunnen de Belgische ondernemingen eveneens een beroep doen op buitenlandse banken². De kredietstromen vanuit de niet-ingezeten banken kunnen worden geanalyseerd aan de hand van de financiële rekeningen die de Bank opstelt op basis van de statistieken van de betalingsbalans³. Ten opzichte van de overeenstemmende periode van het voorgaande jaar, is de kredietverlening door de buitenlandse banken in het derde kwartaal van 2015 al met al toegenomen: jaar-op-jaar zijn de nettotransacties vanuit de banken van het eurogebied (uitgezonderd België) met € 1,3 miljard toegenomen (tot bijna 13 miljard), terwijl de nettostromen van de door overige buitenlandse banken verstrekte kredieten over dezelfde periode licht positief waren (0,1 miljard). Het jaar-op-jaar veranderingspercentage van de bancaire kredietverlening,

² Het begrip buitenlandse (of niet-ingezeten) bank berust op het concept van territorialiteit. Dochterondernemingen en bijkantoren van buitenlandse banken die beschikken over een vaste inrichting in België, worden beschouwd als ingezeten banken. De kredietverlening door buitenlandse banken omvat dus alleen de kredietverstrekking door in het buitenland gevestigde instellingen.

³ Deze gegevens zijn later beschikbaar dan die over de kredietverlening door de ingezeten banken: ze bestaan momenteel tot het derde kwartaal van 2015.

waarbij rekening wordt gehouden met alle verstrekte bancaire kredieten aan Belgische ondernemingen, is in het derde kwartaal van 2015 derhalve toegenomen tot 1,5 %.

In het eurogebied is de kredietverlening aan ondernemingen tijdens het vierde kwartaal van 2015 opnieuw positief geworden, en dit voor het eerst sinds het tweede kwartaal van 2012. In december 2015 bedroeg het jaar-op-jaar veranderingspercentage 0,2 %, tegen 0 % aan het einde van het voorgaande kwartaal. Hoewel de kredietverlening in het eurogebied nog altijd langzamer toeneemt dan die in België, is niettemin een verbetering merkbaar ten opzichte van het dieptepunt in het eerste kwartaal van 2014 (-3,5 %). Dit gemiddelde veranderingspercentage voor het eurogebied verhult echter nog steeds een sterke heterogeniteit: terwijl de meeste landen, waaronder Finland (5,2 %) en Frankrijk (3,2 %), alsook, in mindere mate, Duitsland (0,8 %), nog steeds een positieve jaar-op-jaar groei van het bankkrediet aan ondernemingen vertonen, blijft die groei in andere landen – soms sterk – negatief. Dit geldt onder meer voor Ierland (-5,7 %), Nederland (-5,2 %), Portugal (-1,2 %), Portugal, Griekenland (-1,2 %), Spanje (-1,0 %) en Italië (-0,5 %).

De statistieken van de Kredietcentrale voor ondernemingen⁴, die zowel betrekking hebben op de toegestane kredietlijnen als op de opgenomen kredieten bij de ingezeten banken, geven een beeld

⁴ De deelnemende instellingen leveren continu data aan de Centrale voor kredieten aan ondernemingen. De reeksen kunnen worden herzien, en dat over een periode van een jaar. In de grafieken die in deze toelichting worden gebruikt, worden enkel de gegevens vóór december 2014 als definitief beschouwd. Deze gegevens zijn in overeenstemming met de methodologie van het ESR 2010 vanaf december 2014.

van het verloop van het krediet op basis van de grootte van de kredietnemende ondernemingen, maar ook van de bedrijfstak en het gewest waartoe ze behoren.

De overgang naar het ESR 2010 is de gelegenheid gebleken om procedures op te starten teneinde de coherentie tussen de gegevens van het Schema A en die van de Centrale voor kredieten aan ondernemingen te verbeteren, waaronder de toepassing van een gemeenschappelijk referentiekader voor de sectorclassificaties van binnenlandse entiteiten, namelijk de op de website van de NBB gepubliceerde lijst van de economische eenheden 'Statistieken - Aangehouden effecten – SHS' ([SHS-lijst van economische eenheden](#)) die de banken sinds december 2014 gebruiken om al hun bancaire statistieken op te stellen.

Er blijven echter significante verschillen bestaan tussen de beide bronnen. Hieronder volgen de belangrijkste factoren die deze verschillen verklaren:

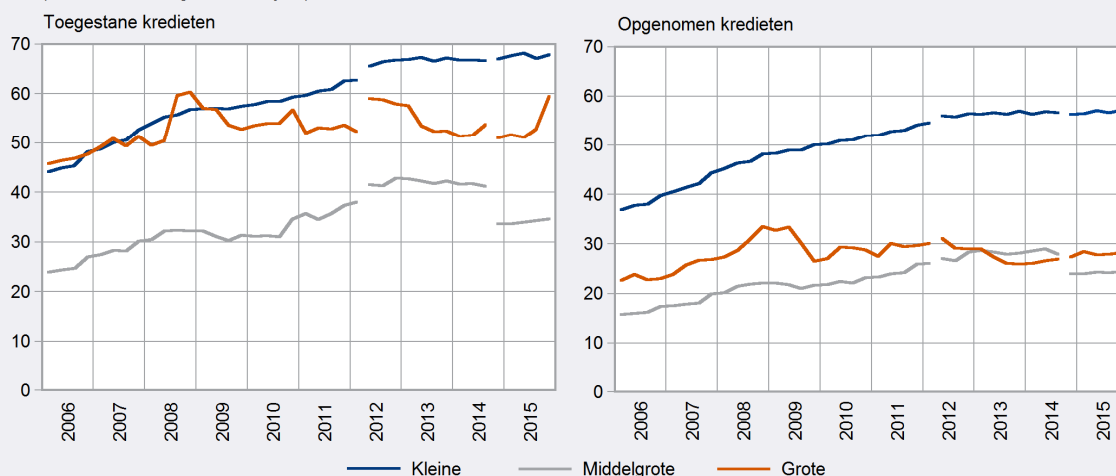
- instrumenten opgenomen in de definitie van kredieten: sommige transacties die worden beschouwd als kredieten in het kader van het Schema A worden geweerd uit de statistieken van de Centrale voor kredieten aan ondernemingen - dat is met name het geval voor mobiliseringsvorderingen wegens cessie-retrocessie van effecten;
- niet-exhaustiviteit van de SHS-lijst: de methoden die door de banken worden gebruikt om een sector toe te wijzen aan ondernemingen die niet opgenomen zijn in de SHS-lijst verschillen van die van de Centrale voor kredieten aan ondernemingen die toegang heeft tot aanvullende bronnen die niet beschikbaar zijn voor het publiek; dat kan soms leiden tot uiteenlopende sectorclassificaties;
- associatie als debiteur of co-debiteurschap: de criteria voor de toewijzing van deze kredieten aan een van de co-debiteurs zijn niet identiek; de banken beschikken over directe informatie over die associaties van debiteurs die momenteel niet wordt doorgegeven aan de Centrale voor kredieten aan ondernemingen; dit kan evenzeer leiden tot uiteenlopende geografische en/of sectorclassificaties.

De meeste bovenvermelde bronnen van verschillen kunnen niet (of amper) worden opgelost in de huidige context van het Schema A en de Centrale voor kredieten aan ondernemingen. Ze worden echter regelmatig en nauwgezet geanalyseerd en gemonitord.

KREDIETEN VAN DE INGEZETEN BANKEN AAN ONDERNEMINGEN IN BELGIË:

OPSPLITSING NAAR GROOTTE VAN DE ONDERNEMINGEN ^{1 2}

(uitstaande bedragen, in € miljard)

Bron: NBB (centrale voor kredieten aan ondernemingen).

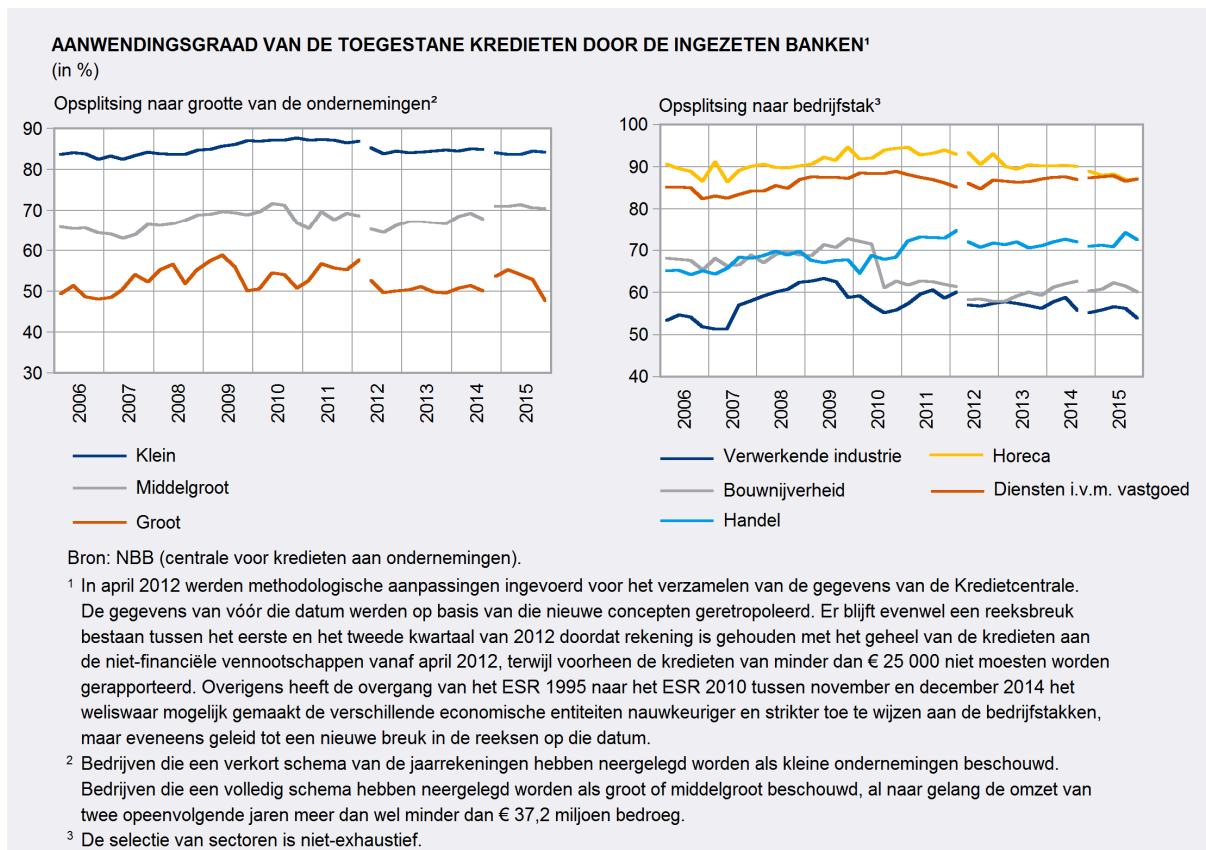
¹ In april 2012 werden methodologische aanpassingen ingevoerd voor het verzamelen van de gegevens van de Kredietcentrale. De gegevens van vóór die datum werden op basis van die nieuwe concepten geretropoleerd. Er blijft evenwel een reeksbreuk bestaan tussen het eerste en het tweede kwartaal van 2012 doordat rekening is gehouden met het geheel van de kredieten aan de niet-financiële vennootschappen vanaf april 2012, terwijl voorheen de kredieten van minder dan € 25 000 niet moesten worden gerapporteerd. Overigens heeft de overgang van het ESR 1995 naar het ESR 2010 tussen november en december 2014 het weliswaar mogelijk gemaakt de verschillende economische entiteiten nauwkeuriger en strikter toe te wijzen aan de bedrijfstakken, maar eveneens geleid tot een nieuwe breuk in de reeksen op die datum.

² Bedrijven die een verkort schema van de jaarrekeningen hebben neergelegd worden als kleine ondernemingen beschouwd. Bedrijven die een volledig schema hebben neergelegd, worden als groot of middelgroot beschouwd, al naar gelang de omzet van twee opeenvolgende jaren meer dan wel minder dan € 37,2 miljoen bedroeg.

Volgens de statistieken van de Kredietcentrale bedroegen de door de ingezeten kredietinstellingen aan niet-financiële vennootschappen toegestane kredietlijnen eind december 2015 in totaal € 174,6 miljard. Het effectief door de ondernemingen aangewende kredietvolume beliep € 120,3 miljard. Die leningen werden overwegend verstrekt aan kleine ondernemingen die, eind december, goed waren voor € 67,9 miljard toegestane en voor € 57,2 miljard opgenomen kredieten. Daarnaast werden kredieten toegestaan aan middelgrote ondernemingen voor een bedrag van € 34,7 miljard, waarvan € 24,5 miljard aan kredieten werd opgenomen. Tot slot hadden de grote ondernemingen voor € 59,4 miljard toegestane kredieten en voor € 28,3 miljard opgenomen kredieten uitstaan⁵. De forse stijging van de toegestane kredieten aan de grote ondernemingen in 2015 (+ € 8,4 miljard) is enerzijds toe te schrijven aan meerdere herclassificaties inzake omvang (van de middelgrote naar de grote ondernemingen) en anderzijds aan aanzienlijke kredietlijnen die werden toegekend in de sector van de verwerkende nijverheid in het kader van fusie- en overnameactiviteiten. Het gemiddeld opgenomen kredietbedrag – berekend voor de bedrijven die effectief leningen aangingen – beliep € 13,5 miljoen voor de grote ondernemingen, € 2,1 miljoen voor de middelgrote ondernemingen en € 0,2 miljoen voor de kleine ondernemingen.

⁵ De som van de aan de kleine, middelgrote en grote ondernemingen verstrekte leningen is kleiner dan het totaal van de opgetekende toegestane of aangewende kredieten. Een bepaald aantal ervan wordt immers verleend aan ondernemingen waarvoor geen informatie over de grootte beschikbaar is (omdat ze hun balans nog niet hebben neergelegd of die niet moeten neerleggen). De aan deze ondernemingen verstrekte kredieten bedroegen in december 2015 in totaal € 12,6 miljard voor de toegekende kredieten en € 10,4 miljard voor de opgenomen kredieten.

De aanwendingsgraad van de kredieten, die het bedrag van de opgenomen kredieten relateert aan dat van de toegestane kredieten, geeft weer hoe intens de ondernemingen gebruik maken van hun kredietlijnen. Algemeen beschouwd, is de aanwendingsgraad omgekeerd evenredig met de bedrijfsgrootte. Dat zou kunnen worden verklaard door het feit dat er voor kleine ondernemingen nauwelijks alternatieve financieringsvormen bestaan; het kan echter ook wijzen op een negatief verband tussen de omvang van het kredietnemende bedrijf en de beoordeling van het risico door de kredietinstellingen.

Eind december 2015 beliep de aanwendingsgraad van de kredieten 84,3 % voor de kleine ondernemingen, 70,6 % voor de middelgrote en 47,7 % voor de grote ondernemingen. Ten opzichte van een jaar eerder (eind december 2014) is de aanwendingsgraad licht toegenomen voor de kleine ondernemingen, namelijk met ongeveer 0,2 procentpunt, en afgenomen voor de middelgrote ondernemingen (met 0,5 procentpunt) en voor de grote ondernemingen (met 6,1 procentpunt). Deze aanzienlijke vermindering van de aanwendingsgraad voor de grote bedrijven houdt rechtstreeks verband met de sterke toename van de aan deze ondernemingen toegestane kredieten.

De aanwendingsgraad verschilt ook aanzienlijk afhankelijk van de bedrijfstak. Zo beschikken de ondernemingen uit de verwerkende nijverheid over de grootste marges inzake 'niet-aangewend' krediet, zoals de structureel lagere aanwendingsgraad doet vermoeden. De ondernemingen uit de horeca of de vastgoedsector – vaak kmo's – wendden daarentegen meestal een groter gedeelte van de hun ter beschikking gestelde kredietlijnen aan. Eind december 2015 bedroeg de aanwendingsgraad van de kredieten 87,2 % voor de ondernemingen uit de horeca en uit de vastgoedsector. Hij had een middelgrote waarde voor de ondernemingen uit de handel (72,6 %) en

hij was het laagst in de bouwnijverheid en in de industrie (respectievelijk 60,1 % en 53,9 %). Ten opzichte van eind december 2014 daalde de aanwendingsgraad in de horeca (-1,8 procentpunt) en in de industrie (-1,3 procentpunt), alsook in de bouwnijverheid (-0,3 procentpunt) en in de vastgoedsector (-0,2 procentpunt), als gevolg van een krachtiger stijging van de toegestane kredieten. De aanwendingsgraad nam daarentegen toe in de handel (+1,6 procentpunt), onder impuls van een relatief sterkere daling van de toegekende kredieten.

Wat de gewesten betreft, blijft de aanwendingsgraad in Wallonië en in Vlaanderen gemiddeld beschouwd hoger dan in Brussel, voornamelijk omdat heel wat hoofdzetels van grote ondernemingen op het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest gevestigd zijn. Eind december 2015 bedroeg hij 76,2 % in het zuiden van het land en 74,7 % in het noorden. In Brussel beliep hij 46,3 %. Vergeleken met de situatie van december 2014 liep de aanwendingsgraad van de kredieten in Wallonië terug (-0,4 procentpunt), terwijl hij in Vlaanderen een lichte stijging liet optekenen (+0,5 procentpunt). In Brussel daalde hij met 11,8 procentpunt, als gevolg van de hierboven vermelde sterke toename van de toegekende kredieten.

2. Rentetarieven

De rentetarieven die de Belgische banken en de banken van het eurogebied op de nieuwe bedrijfskredieten toepassen, zijn een van de voornaamste determinanten van de kredietkosten die de niet-financiële vennootschappen worden aangerekend. Ze worden verzameld via de MIR-enquête (zie <http://www.mfiir.be>).

Tijdens het vierde kwartaal van 2015 zijn de korte referentietarieven op de geldmarkt licht gedaald. De ECB hield haar beleidsrente ongewijzigd op 0,05 %, terwijl ze besliste haar rente op kortlopende deposito's met 10 basispunten te verlagen in december (tot -0,30 %). De driemaands OIS-rente bedroeg aan het einde van het jaar -0,25 % (tegen -0,14 % eind september 2015). Wat de langetermijnrente op de kapitaalmarkten betreft zijn de rendementen op Belgische vijfjaars overheidsobligaties in het vierde kwartaal opnieuw teruggelopen tot het lage peil dat in het eerste kwartaal werd opgetekend. Eind december 2015 bedroeg het rendement op deze leningen 0,02 % (tegen 0,11 % eind september). Voor de tienjaars overheidsleningen bedroeg dat rendement eind december 1,03 %, tegen 0,92 % eind september.

De korte rentes voor nieuwe bankkredieten zijn gedaald, in overeenstemming met het renteverloop op de geldmarkt. Ten opzichte van het voorgaande kwartaal namen de tarieven voor kredieten met een waarde van minder dan € 1 miljoen met 6 basispunten af, tot 1,77 % in december, en liepen de tarieven voor de leningen met een hogere waarde met 8 basispunten terug, tot 1,55 %. De kosten voor kredieten op middellange termijn (kredieten met een rentevaste periode van één tot vijf jaar en een waarde van minder dan € 1 miljoen) daalden tussen september en december 2015 met 44 basispunten en kwamen uit op een laag peil van 1,61 %. Ook het tarief voor langlopende leningen (kredieten met een rentevaste periode van meer dan 5 jaar en een waarde van minder dan € 1 miljoen) bleef in het vierde kwartaal een neerwaartse trend volgen: het liep met 6 basispunten terug, tot 2,15 %. Ingevolge die ontwikkelingen bleven de indicatieve marges van de banken op de kredieten op middellange en lange termijn (benaderd aan de hand van de verschillen tussen de rente

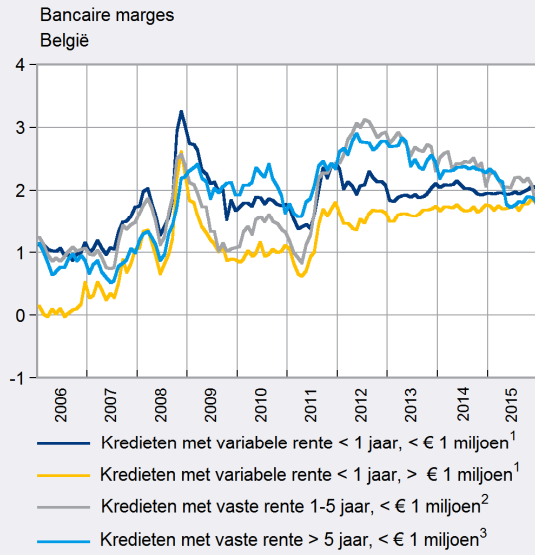
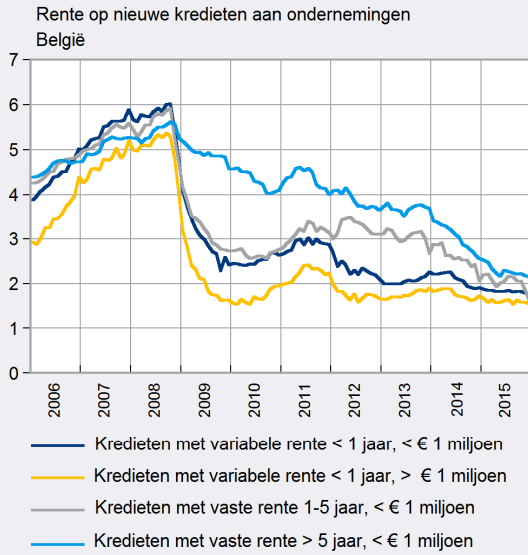
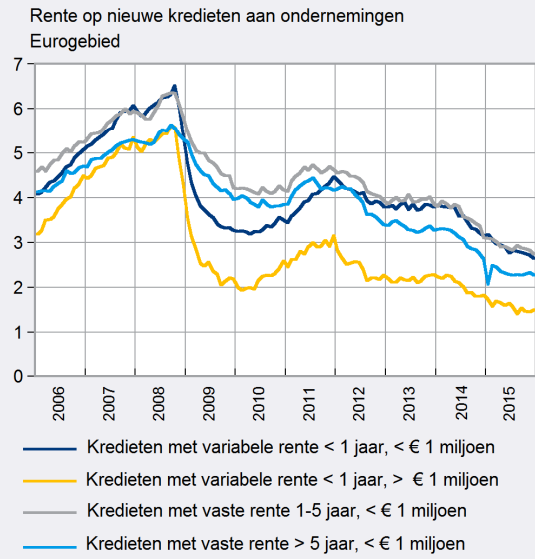
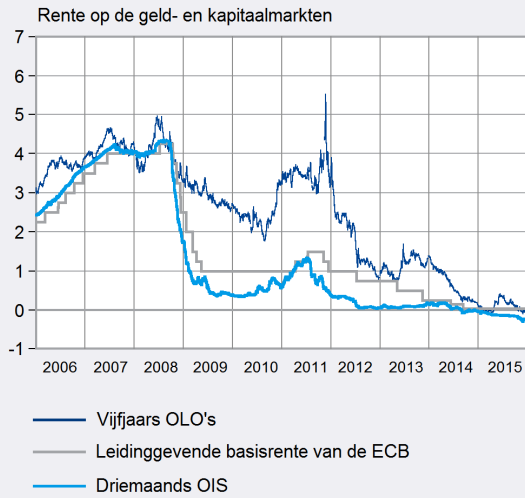
op kredieten aan ondernemingen en de OIS-rente⁶) onder hun niveau van begin dit jaar (respectievelijk 180 en 183 basispunten in december, tegen 207 en 229 basispunten eind 2014).

In het eurogebied zijn de tarieven voor bankkredieten al met al afgenomen. De tarieven voor kortlopende leningen daalden met 13 en 4 basispunten, al naargelang het leenbedrag minder of meer dan € 1 miljoen beliep, tot 2,65 en 1,50 %. Het banktarief voor kredieten met een rentevaste periode tussen één en vijf jaar en een waarde van minder dan € 1 miljoen is met 14 basispunten verminderd, tot 2,74 %. Tot slot bedroeg de rente op kredieten met een looptijd van meer dan vijf jaar en een waarde van minder dan € 1 miljoen 2,27 % (net als aan het einde van het voorgaande kwartaal).

---

⁶ Rente op de daggeldrenteswaps (*overnight indexed swap*, OIS). Het gaat om de rente op de leningen aan banken met een zeer gunstige rating (prime banks). De rente op kortlopende kredieten werd vergeleken met de eenjaars OIS, de kredieten op middellange termijn met de driejaars OIS en de langlopende kredieten met de zevenjaars OIS.

RENTETARIEVEN OP DE GELD- EN KAPITAALMARKTEN, TARIEVEN OP BANKKREDIETEN EN MARGES
(in %)

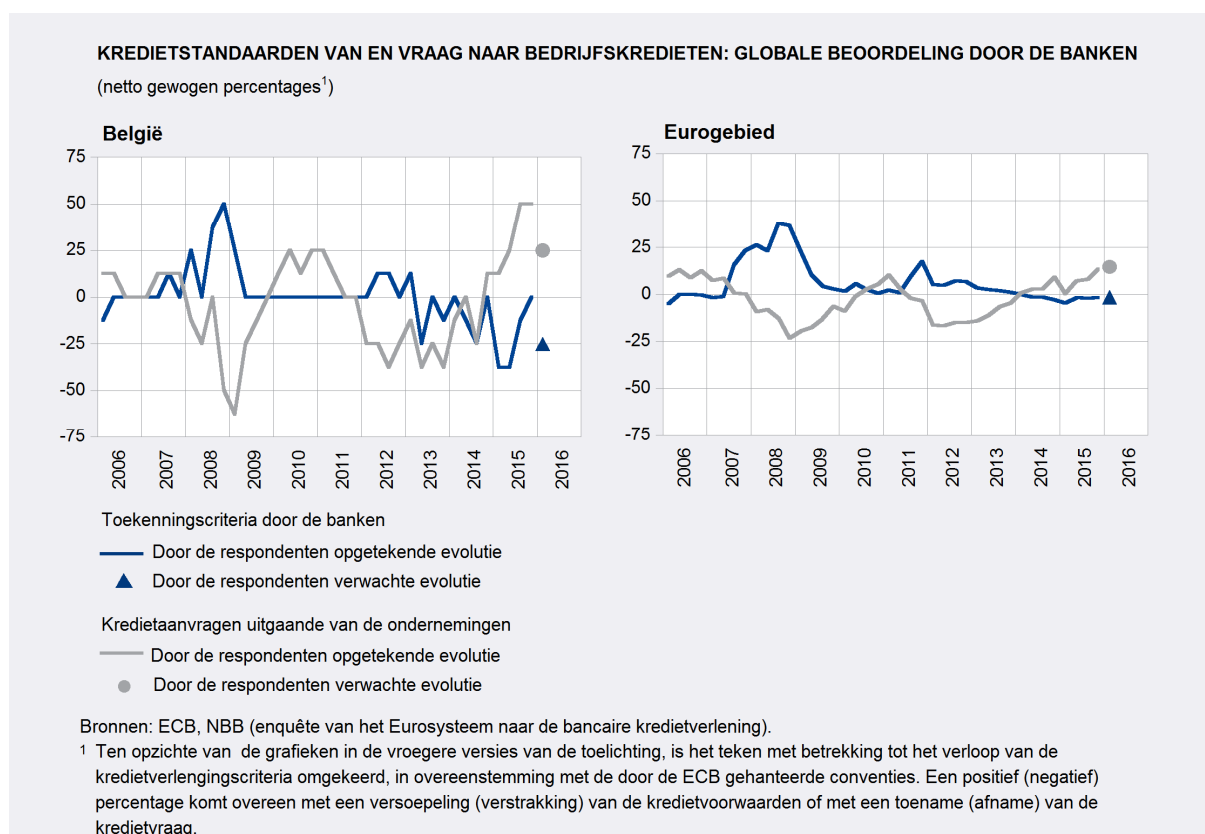

¹ Ten opzichte van de OIS op 1 jaar.
² Ten opzichte van de OIS op 3 jaar.
³ Ten opzichte van de OIS op 7 jaar.

Bronnen: ECB, NBB (MIR-enquête).

3. Enquêtes naar de kredietvoorwaarden

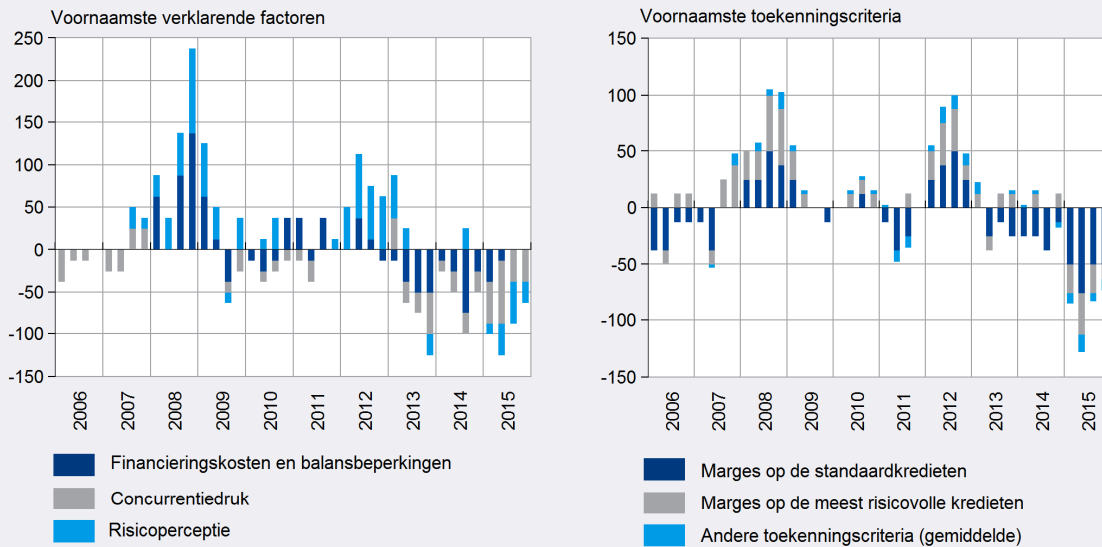
De enquête van het Eurosysteem naar de bancaire kredietverlening (zie http://www.nbb.be/doc/DQ/BLS/nl/BLS_home.htm) verschaft kwalitatieve informatie over het verloop van de toekenningsvoorwaarden van en de vraag naar bankkredieten, alsook over de factoren die aan deze ontwikkelingen ten grondslag liggen.

In het vierde kwartaal van 2015 deelden de vier Belgische grootbanken die bij deze enquête worden ondervraagd, mee dat de kredietvoorwaarden voor de ondernemingen al met al stabiel bleven, hoewel een van de vier te kennen gaf de voorwaarden voor grote ondernemingen gematigd te hebben verstrakt. De kredietinstellingen van het eurogebied, van hun kant, maakten gewag van een gematigde versoepeling van hun criteria voor alle kredietcategorieën. Op dat vlak is de heterogeniteit tussen de lidstaten van het eurogebied binnen de perken gebleven. In de meeste landen hebben de banken hun kredietverleningscriteria overwegend onveranderd gehouden of versoepeld. Alleen in Griekenland en Frankrijk werden de voorwaarden verstrakt.

Wat de determinanten van die ontwikkelingen in België betreft, beschouwen de ondervraagde banken de risicoperceptie (in het bijzonder de verbetering van de vooruitzichten inzake de algemene economische bedrijvigheid en die voor de sector of voor de ondernemingen) alsook de concurrentiedruk (de druk die uitgaat van de andere bankinstellingen) als gunstige factoren voor de kredietvoorwaarden. Daarentegen zouden hun financieringskosten en hun balansbeperkingen ter zake geen enkele invloed hebben uitgeoefend.

**KREDIETVOORWAARDEN VAN BEDRIJFSKREDIETEN IN BELGIË:
VOORNAAMSTE VERKLARENDE FACTOREN EN AANGEWENDE TOEKENNINGSCRITERIA**
(netto gewogen percentages¹)

Bronnen: ECB, NBB (enquête van het Eurosysteem naar de bancaire kredietverlening).

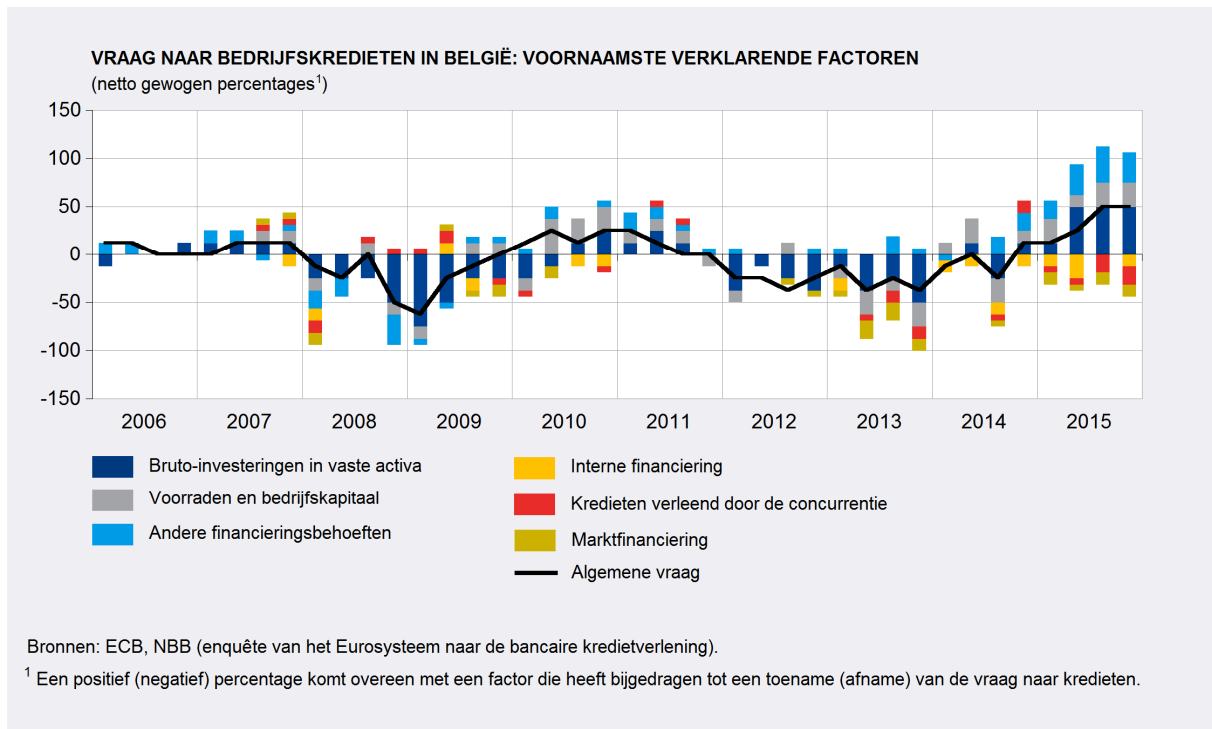
¹ Ten opzichte van de grafieken in de vroegere versies van de toelichting, is het teken met betrekking tot het verloop van de verschillende factoren omgekeerd, in overeenstemming met de door de ECB gehanteerde conventies. Een positief (negatief) percentage komt overeen met een factor die heeft bijgedragen tot een versoepeling (verstrakking) van de kredietvoorwaarden of met een criterium waarin die versoepeling (verstrakking) tot uiting is gekomen.

De banken beschikken over verschillende instrumenten om hun kredietaanbod aan ondernemingen aan te passen. Ze kunnen dat aanbod bijvoorbeeld opvoeren (inperken) door de marges te verkleinen (vergroten), maar ook door de niet-monetaire voorwaarden te versoepelen (aan te scherpen), met name de waarborgvereisten, de contractuele clausules of de diverse kosten die verbonden zijn aan de kredietopname.

De stabilisering van de kredietvoorwaarden in het vierde kwartaal van 2015 ging gepaard met zich in positieve ontwikkelingen voor de meeste monetaire en niet-monetaire determinanten. De rapporterende banken meldden immers een daling van de marges zowel op de standaardkredieten als op de meest risicodragende leningen, ongeacht of ze werden aangeboden aan grote ondernemingen of aan kmo's. De kredietinstellingen deelden mee dat ze, over het geheel genomen, de voorwaarden voor het volume van de kredietverlening, voor de onderpandsvereisten en voor de clausules in de kredietovereenkomsten hadden versoepeld. Voor het eerste kwartaal van 2016 verwachten de Belgische banken, net als die van het eurogebied, een nieuwe versoepeling van hun kredietverleningscriteria.

In België deelden de banken bovendien mee dat de kredietvraag in het vierde kwartaal van 2015 toenam. Deze toename zou zowel voor rekening komen van de grote ondernemingen als van de kmo's. Volgens de ondervraagde kredietinstellingen is de stijging van de vraag toe te schrijven aan een reeks factoren: de toename van de financieringsbehoeften in verband met investeringen en fusies en overnames, het beheer van de voorraden en het bedrijfskapitaal, het rentepeil en een schuldherschikking. De door andere bankinstellingen toegekende leningen, het beroep op marktfinanciering via de uitgifte van aandelen of schuldbewijzen en het gebruik van interne financiering zouden daarentegen een omgekeerde invloed hebben uitgeoefend door de vraag af te

remmen. Voor het eerste kwartaal van 2016 verwachten de Belgische banken een nieuwe stijging van de vraag naar leningen, zowel van de grote ondernemingen als van de kmo's.

De banken uit het eurogebied maakten ook gewag van een toename van de kredietvraag in het vierde kwartaal van 2015, die zowel door de grote ondernemingen als door de kmo's werd geschaagd. Net als in België zou die hogere vraag toe te schrijven zijn aan de stijging van de financieringsbehoeften verbonden aan een hele reeks factoren (rentepiël, investeringen, beheer van de voorraden en het bedrijfskapitaal, fusies en overnames en schuldherschikking). Ze zou evenwel zijn getemperd door de beschikbare alternatieve financieringsmogelijkheden. De kredietinstellingen uit het eurogebied verwachten voor het eerste kwartaal van 2016 een nieuwe versnelling van de vraag naar krediet, zowel van de grote ondernemingen als van de kmo's.

Identificatie van regimes inzake bancaire kredietverlening aan ondernemingen in België en in het eurogebied: een analyse van de aanbod- en vraagvoorwaarden aan de hand van een 'Markov-switching'-model

De specifieke resultaten van de enquête van het Eurosysteem naar de bancaire kredietverlening (Bank Lending Survey) voor bepaalde landen, op basis van een kleine steekproef van banken, kunnen diffuse signalen afgeven met betrekking tot het verloop van de kredietvraag of van de kredietverleningscriteria van de banken. Wanneer de volatiliteit van de signalen groot is, of zelfs gedurende meerdere periodes aanhoudt, kan dit de interpretatie van de kwartaalresultaten van de enquête bemoeilijken. Als aanvulling op de analyse van de rechtstreeks aan de enquête ontleende antwoorden, wordt derhalve gebruik gemaakt van een complementair instrument om de regimes (fases), onderliggend aan de Belgische en Europese enquêteresultaten, te identificeren. Het betreft vooral de mogelijke regimes met betrekking tot het verloop van de kredietvraag en de kredietverleningscriteria. De identificatie van deze regimes maakt een meer structurele en robuuste analyse mogelijk van de enquêteresultaten.

Voor de bepaling van de regimes wordt gebruik gemaakt van een 'Markov-switching'-model. De identificatiemethode van een dergelijk model berust op twee belangrijke criteria: (i) de herhaling (bestendigheid in de tijd) van de signalen die wijzen op een verstrakking/versoepeling van de kredietverleningscriteria of een toename/afname van de kredietvraag; en (ii) de kracht van de signalen (nettoprocentages in absolute waarde). Naarmate een signaal van verstrakking (versoepeling) langer aanhoudt/vaker terugkeert of een van deze specifieke signalen sterker is tijdens een bepaald kwartaal, stijgt de kans dat er sprake is van een regime van verstrakking (versoepeling). Een soortgelijke redenering geldt voor de toename/afname van de vraag. Gelet op de relatief bestendige ontwikkelingen in de voorwaarden inzake de vraag naar en het aanbod van bancaire krediet, valt te verwachten dat doorgaans minstens twee regimes worden onderscheiden, die zouden overeenstemmen met, enerzijds, regimes inzake verstrakking en versoepeling van de toekenningsvoorwaarden en, anderzijds, regimes inzake toename en afname van de vraag. Een derde, intermediair regime (status-quo) kan worden verwacht wanneer het verloop van de statistische reeksen voldoende vlak zou zijn.

Meer specifiek maakt het model voor de vaststelling van de regimes het mogelijk om het gemiddelde van de antwoorden op de enquête afhankelijk te maken van regimes, waarbij het intercept van de vergelijking occasioneel kan overgaan van het ene regime naar het andere, afhankelijk van de transitieprobabiliteit. Het model kan als volgt worden geschreven:

$$\Delta TV_t \text{ of } \Delta D_t = c(S_t) + \epsilon_t,$$

waarbij de variabele van het linkse lid hetzij " ΔTV_t " is (wat overeenkomt met de verandering van de toekenningsvoorwaarden in de tijd t), hetzij " ΔD_t " (wat overeenkomt met de verandering van de vraag) en, in het rechterlid, " $c(S_t)$ " een intercept is dat varieert op basis van de regimes en dat het gemiddelde van de antwoorden in een bepaald regime aangeeft. Meer in het bijzonder stemt $S_t = 1$ overeen met een regime "+" (verstrakking van de toekenningsvoorwaarden of toename van de

vraag), $S_t = 2$ met een intermediair regime (als dat wordt vastgesteld) en $S_t = 3$ met een regime "-" (versoepeling van de toekenningsvoorwaarden of afname van de vraag)⁷.

GEMIDDELDE VAN DE ANTWOORDEN PER REGIME EN TRANSITIEKANSEN

(eenheid van de gemiddelden: nettoprocentages van de banken die melding maken van een verstrakking van de kredietverleningscriteria of een toename van de vraag)

	Gemiddelde van de antwoorden per regime $c(S_t)$			Transitie-probabiliteiten			
	Regime 1 ("+" (verstrakking of toename)	Regime 2 (intermediair)	Regime 3 ("-") (versoepeling of afname)	→	1	2	3
België							
Kredietverleningscriteria	37 %*** (7 %)	-3 % (2%)	-13 %*** (3%)	58 % 4 % 0 %	41 % 91 % 11 %	0 % 6 % 89 %	
Vraag	10 %*** (4 %)		-23 %*** (4 %)	90 % — 12 %	— — —	10 % — 88 %	
Eurogebied							
Kredietverleningscriteria	26 %*** (1 %)	6 %*** (1 %)	-1 % (2 %)	85 % 0 % 7 %	15 % 89 % 0 %	0 % 11 % 93 %	
Vraag	8 %*** (1 %)	-3 % (2 %)	-14 %*** (2 %)	84 % 15 % 0 %	16 % 65 % 16 %	0 % 20 % 83 %	

Bronnen: ECB, NBB.

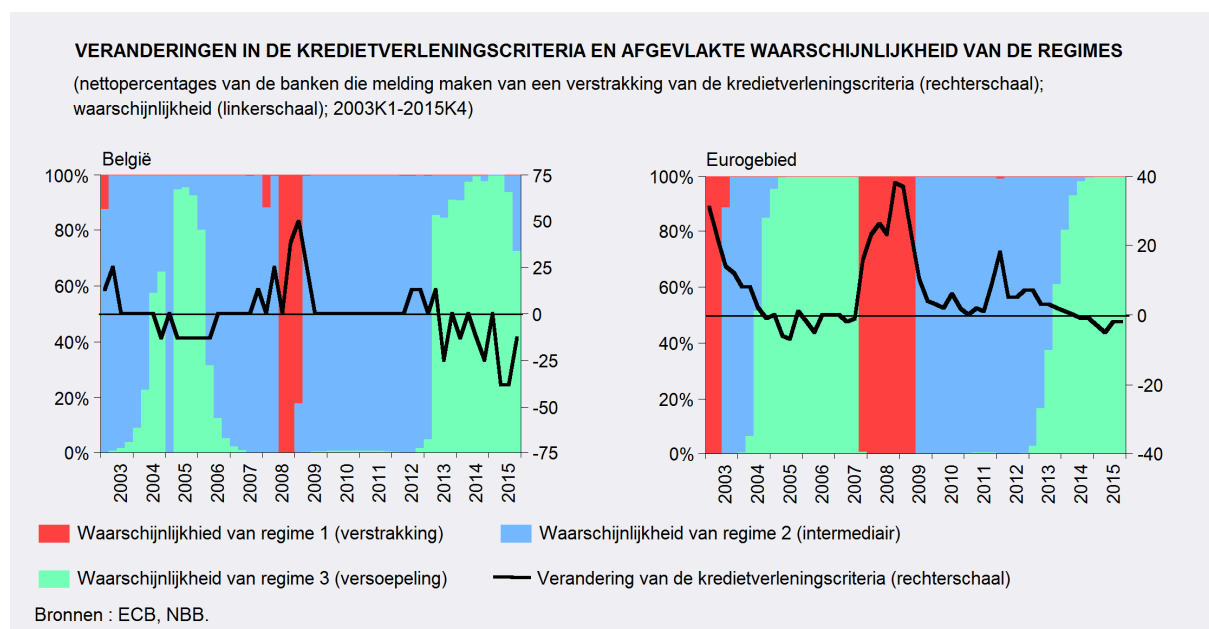
Opmerking: *** geeft de significantie van de intercepten aan bij een drempelwaarde van 1%. De standaardafwijkingen zijn weergegeven tussen haakjes. De transitie-matrices geven weer hoe groot de kans is op een overgang van het huidige regime (lijn) naar een toekomstig regime (kolom). De sommen van de lijnen inzake de transitiekansen zijn niet altijd gelijk aan 100 % als gevolg van afrondingen. De steekproef voor de raming bestrijkt de periode 2002K4-2015K4. Het aantal regimes werd gekozen aan de hand van meerdere informatiecriteria en deskundigenoordeel.

Zoals kan worden opgemaakt uit de resultaten in de bovenstaande tabel, worden twee regimes onderscheiden voor de veranderingen van de kredietvraag van de Belgische niet-financiële ondernemingen, terwijl drie regimes worden onderscheiden voor de veranderingen van de kredietverleningscriteria van de Belgische banken. In het laatste geval lijkt een derde intermediair regime noodzakelijk te zijn, gelet op een zekere persistentie in het kredietverleningsbeleid van de banken. Voor het eurogebied zijn drie regimes nodig, zowel voor de veranderingen van de kredietverleningscriteria als voor die van de vraag (waarvan het verloop vlakker is dan in België als gevolg van de samenvoeging van de antwoorden van meer Banken die verspreid zijn over meerdere

⁷ De foutterm ϵ_t is normaal-verdeeld met een constante variantie voor alle regimes.

lidstaten). De transitieprobabiliteiten (in de rechterkolom van de tabel) verstrekken informatie over deze twee kenmerken van de regimes. Ten eerste lijken de regimes gemiddeld persistent te zijn⁸. De kans om in het huidig regime te blijven is meestal groter dan de kans om van regime te veranderen. Ten tweede gaat de overgang van het ene regime naar een ander doorgaans gepaard met een passage via het intermediair regime (als dat bestaat).

De statistische analyse bevestigt het bestaan van regimeovergangen tussen verschillende persistente posities die de verstrakking/versoepeling van de kredietverleningscriteria en de toename/afname van de vraag weerspiegelen. De activiteitsperiodes van de regimes sedert het begin van de enquête (2003) stemmen overeen met de economische geschiedenis, en dan vooral met de fase van kredietgroei in het midden van de jaren 2000 (versoepeling van de toekenningscriteria, toename van de vraag), de mondiale financiële crisis en de Europese overheidsschuldencrisis (verstrakking van de toekenningscriteria, verzwakking van de vraag).

Volgens het model is momenteel (in het vierde kwartaal van 2015) voor de kredietverleningscriteria aan de Belgische niet-financiële ondernemingen het regime van versoepeling actief. Deze objectieve indicatie van het model is belangrijk, gelet op de volatiliteit sedert meerdere kwartalen van de door de enquête afgegeven signalen. Daarbij moet echter worden opgemerkt dat de meest recente waarneming van de veranderingen van de toekenningscriteria (0 % in 2015K4, nettopercentages) heeft geleid tot een toename van de waarschijnlijkheid van het intermediaire (neutrale) regime, van ongeveer 6 % in het derde kwartaal van 2015 tot bijna 30 % in het vierde kwartaal. Ook voor het

⁸ De gemiddelde specifieke duurtijden voor de regimes kunnen worden berekend aan de hand van de transitiekansen. De resultaten voor België (het eurogebied) wijzen uit dat een regime van vraagtoename gemiddeld 10 (6) kwartalen aanhoudt, tegen gemiddeld 8 (6) kwartalen voor een regime van verzwakking van de vraag. Op dezelfde manier wordt de gemiddelde duur van een regime van verstrakking van de toekenningscriteria geraamd op 2 (7) kwartalen, terwijl die van een regime van versoepeling geraamd wordt op 9 (14) kwartalen.

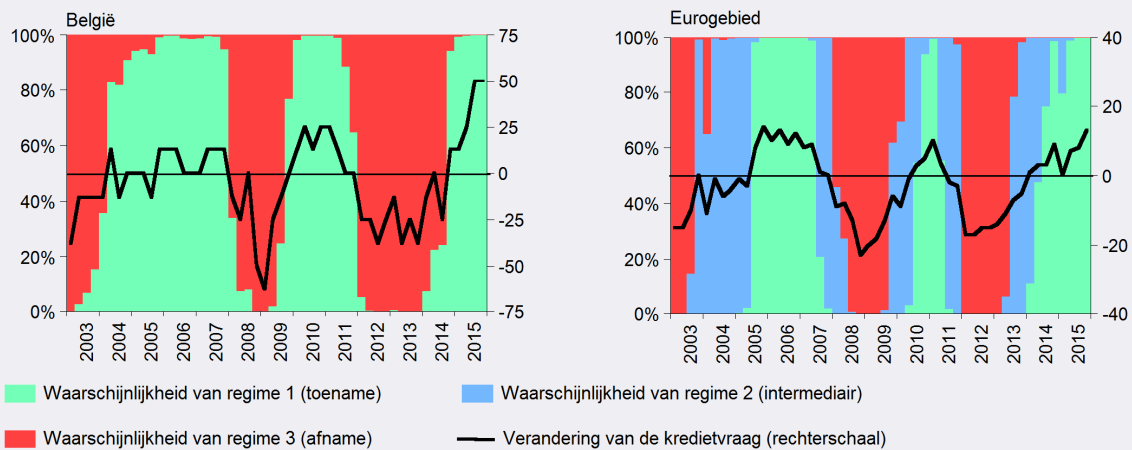

eurogebied geldt momenteel een regime van versoepeling. Dit regime is sterker geworden (inzake waarschijnlijkheid) sedert medio 2012, toen de outright monetaire transacties (OMT) werden aangekondigd en de overheidsschuldencrisis begon weg te ebben.

In vergelijking met de kredietverleningscriteria, is het verloop van de kredietvraag door de Belgische niet-financiële ondernemingen duidelijker. De veranderingen van de vraag zijn voor het vijfde opeenvolgende kwartaal positief en waren tijdens de twee laatste enquêtes relatief groot. Het model identificeert het huidige regime van toename dan ook met grote zekerheid. De resultaten zijn gelijklopend in het eurogebied, waar de vraagveranderingen sinds 2014 positief zijn.

VERANDERINGEN IN DE KREDIETVRAAG EN AFGEVLAKTE WAARSCHIJNLIJKHEID VAN DE REGIMES

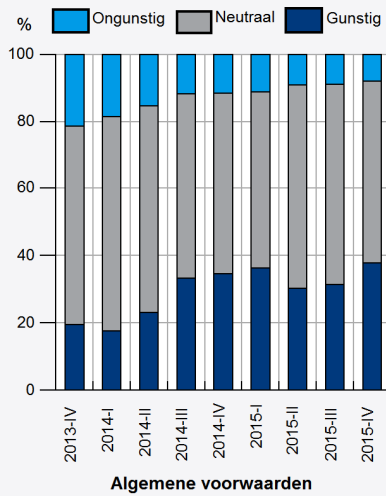
(nettopercentages van de banken die melding maken van een toename van de vraag (rechtsschaal); waarschijnlijkheid (linkerschaal); 2003K1-2015K4)

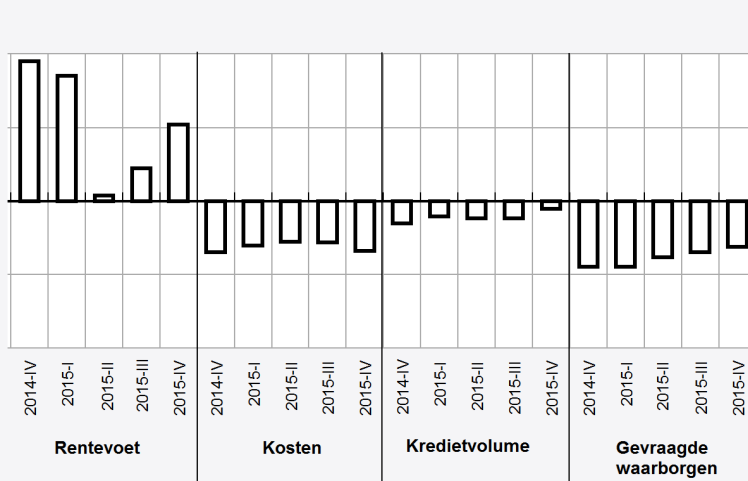
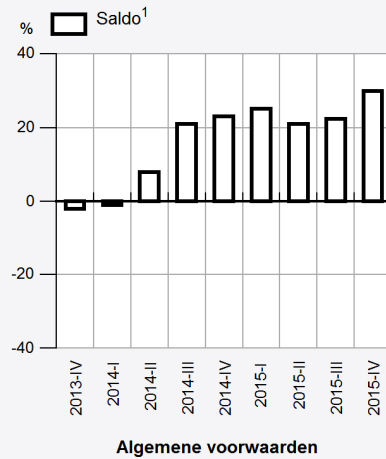
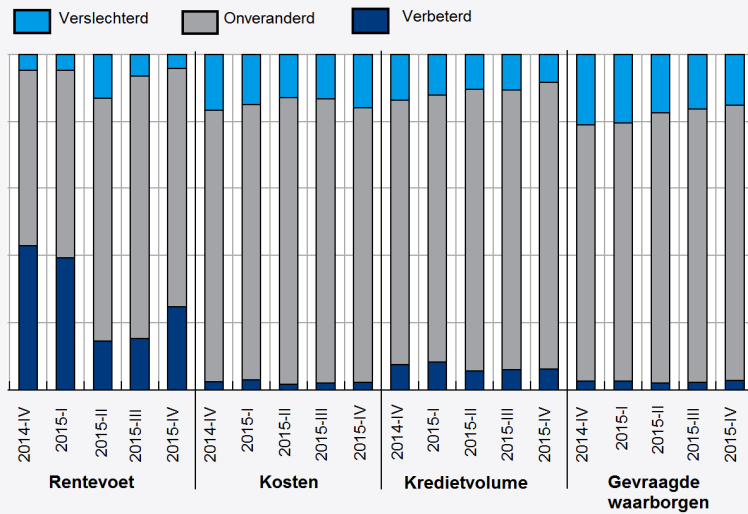
Bronnen: ECB, NBB.

BEOORDELING VAN DE KREDIETVOORWAARDEN DOOR DE ONDERNEMINGEN: ALGEMENE RESULTATEN

Op het moment van de enquête waren de voorwaarden:

Gedurende het kwartaal vóór de enquête is de specifieke voorwaarde:

Bron: NBB (trimestriële enquête naar de kredietvoorwaarden).

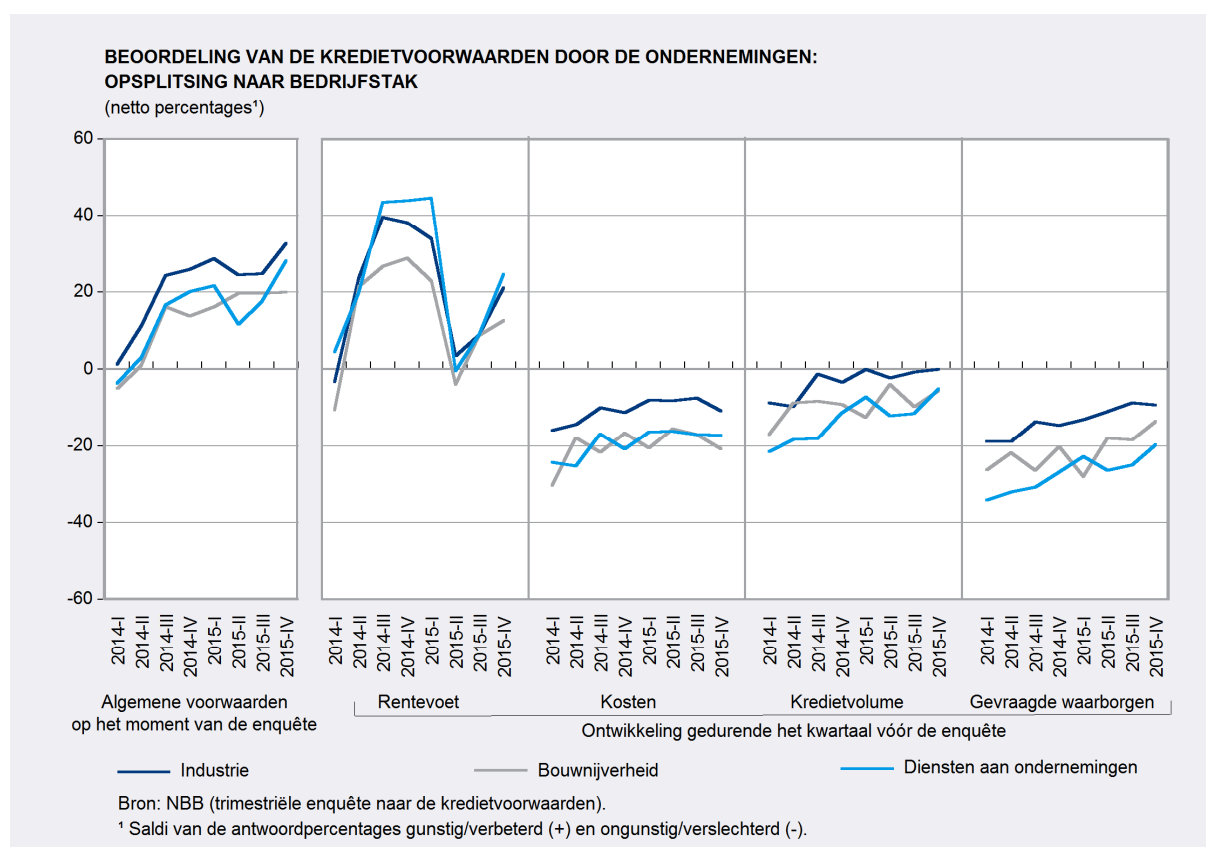
¹ Saldo van de antwoordpercentages gunstig/verbeterd (+) en ongunstig/verslechterd (-).

Uit de in januari 2016 door de Bank uitgevoerde enquête⁹ blijkt dat de bedrijfsleiders de algemene toekenningsvoorwaarden voor bankkrediet al bijna twee jaar als gunstig beoordelen. Van de ondernemingen uit de verwerkende nijverheid, de bouwnijverheid en de diensten aan ondernemingen bestempelde 38 % de toekenningsvoorwaarden voor nieuwe bankkredieten als gunstig, terwijl 8 % ze als ongunstig beschouwde. Al met al kwam het nettosaldo van de antwoorden van de bedrijfsleiders op 29,8 % uit (tegen 22,4 % in het voorgaande kwartaal). Dit positieve sentiment van de bedrijfsleiders is het resultaat van een nog steeds goede beoordeling van het verloop van de kredietvoorwaarden tijdens de drie maanden vóór de enquête. De tevredenheid over

⁹ In deze enquête wordt de ondernemingen verzocht twee vragen te beantwoorden. De eerste vraag betreft de kredietvoorwaarden op het ogenblik van de enquête ('Lijken de voorwaarden om bij de banken krediet op te nemen u momenteel: gunstig, neutraal of ongunstig?'). In de toelichting worden de antwoorden op die vragen behandeld onder de titel 'Algemene voorwaarden'. De tweede vraag gaat over de tijdens het kwartaal vóór de enquête vastgestelde ontwikkelingen (verbetering, stabilisatie of verslechtering van de voorwaarden) en de antwoorden worden uitgesplitst volgens specifieke criteria (rentetarieven, andere bankkosten, kredietvolume, gevraagde waarborgen). De antwoorden op die vraag worden criterium per criterium toegelicht.

het renteverloop (gemeten aan de hand van het saldo van de positieve en negatieve opinies) is duidelijk toegenomen (21 %, tegen 9 % in oktober), hoewel de grote meerderheid van de bedrijfsleiders (71 %) dit rentecriterium tijdens de laatste ronde van de enquête als stabiel beschouwde. Met betrekking tot de niet-monetaire kredietvoorwaarden maakten de ondernemers overwegend gewag van een positieve ontwikkeling inzake het kredietvolume (saldo van -2 %, tegen -5 % tijdens het voorgaande kwartaal) en de gevraagde waarborgen (-12 % tegen -14 %), terwijl de situatie op het vlak van de kosten voor het opnemen van krediet licht is verslechterd (-14 tegen -11 %)

Uit de resultaten naar bedrijfstak blijkt dat de kredietvoorwaarden in alle ondervraagde bedrijfstakken opnieuw gunstig worden beoordeeld. Een sterke stijging van de positieve beoordelingen wordt opgetekend in de verwerkende nijverheid en in de diensten: in die sectoren beliep het saldo van de antwoorden respectievelijk 33 en 28 %. In de bouwnijverheid was het 20 %, een stabiel peil ten opzichte van het voorgaande kwartaal. Een en ander wordt geschraagd door een verbetering van de beoordeling door de bedrijfsleiders, in het vierde kwartaal van 2015, van het renteverloop voor nieuwe kredieten, en dat voor de drie bedrijfstakken. Ook de voorwaarden in verband met het volume en de gevraagde waarborgen geven al met al een positief verloop te zien, in het bijzonder voor de ondernemingen in de bouwnijverheid en de diensten, terwijl het oordeel over de bijkomende kosten licht verslechterd is.

Wat de verschillen naar bedrijfsgrootte betreft, werden de algemene kredietvoorwaarden in januari 2016 door alle ondernemingscategorieën als gunstig beoordeeld: het saldo van de antwoorden bedroeg 26 % voor de kleine ondernemingen (1 tot 49 werknemers), 33 % voor de middelgrote ondernemingen (50 tot 249 werknemers), 32 % voor de grote ondernemingen (250 tot

499 werknemers) en 43 % voor de zeer grote ondernemingen (500 werknemers of meer). De beoordeling van de voorwaarden verbonden aan het renteverloop verbeterde duidelijk voor alle ondernemingscategorieën. De beoordelingen van het verloop van de bijkomende kosten zijn algemeen gesproken gematigd verslechterd tegenover de voorgaande periode, terwijl die met betrekking tot het kredietvolume en de gevraagde waarborgen voor de grote ondernemingen eveneens ongunstiger zijn ten opzichte van het derde kwartaal van het jaar.

Ondanks enkele kanttekeningen, is het algemene tevredenheidspeil van de ondernemingen in verband met de kredietvoorwaarden in het vierde kwartaal van 2015 hoog gebleven, zowel in vergelijking met het jaargemiddelde als in verhouding tot het sedert 2009 opgetekende historische gemiddelde.

